

УДК 341.171:340

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2024.35.04>

ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ ACQUIS COMMUNAUTAIRE В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Расторгуєва Наталія Олегівна,
orcid.org/0000-0002-1234-2767
аспірантка відділу організації
освітньо-наукової підготовки
(Харківський національний університет
внутрішніх справ, м. Харків, Україна)

У статті проаналізовано еволюцію концепції *acquis communautaire* як фундаментальної основи правового порядку Європейського Союзу, що охоплює весь спектр законодавчих актів, норм і принципів, що регулюють діяльність ЄС, визначаючи правила спільного функціонування держав-членів і кандидатів на вступ.

Враховуючи підходи науковців, ступінь розвитку та інтеграції правової бази ЄС, виділено три етапи еволюції концепції *acquis communautaire* в ЄС: зародження концепції *acquis communautaire*; розширення та формування концепції *acquis communautaire* в ЄС; функціонування та розвиток концепції *acquis communautaire* в ЄС.

В межах трьох етапів еволюції концепції *acquis communautaire* розглянуто історичний розвиток концепції *acquis communautaire*, його поступове розширення та вплив на процес європейської інтеграції.

Визначено, що етап зародження концепції *acquis communautaire* характеризується формуванням фундаментальних принципів правової системи Європейських Співтовариств; створенням базових правових актів, що регулюють економічну співпрацю та охоплює період формування основ правової бази Європейських Співтовариств. Зроблено висновок, що в установчих договорах про європейські інтеграційні об'єднання на початкових етапах їх укладення зміст концепції «спільного доробку» (*acquis communautaire*) не був чітко визначений та не мав однозначного нормативного закріплення.

Характеризуючи етап розширення та формування концепції *acquis communautaire* в ЄС, акцент зроблено на її зв'язку з процесом приєднання нових країн-членів. Це призводило до поступового розширення правової бази Союзу та гармонізації законодавства нових учасників з існуючим *acquis communautaire*. Особливу увагу приділено трансформації концепції *acquis communautaire* у контексті ключових договорів ЄС, а також її ролі у формуванні зобов'язань держав-членів і країн-кандидатів.

Етап функціонування та розвитку концепції *acquis communautaire* в ЄС характеризує її сучасний стан та роль у забезпеченні єдності правової системи Союзу. Наголошено, що концепція *acquis communautaire* сьогодні є основою стабільності та послідовності інтеграційних процесів, забезпечуючи правову гармонізацію між державами-членами та адаптацію до нових викликів у таких сферах як цифровізація, боротьба зі зміною клімату, енергетична безпека та захист прав людини, відповідаючи на актуальні потреби ЄС.

Ключові слова: *acquis communautaire*, спільний доробок, Європейський Союз, правові стандарти, євроінтеграція.

EVOLUTION OF THE CONCEPT OF ACQUIS COMMUNAUTAIRE IN THE EUROPEAN UNION

Rastorguyeva Nataliia Olehivna,

orcid.org/0000-0002-1234-2767

Postgraduate Student at the Department
of Organization of Educational and
Scientific Training
(Kharkiv National University of Internal
Affairs, Kharkiv, Ukraine)

The article analyzes the evolution of the concept of *acquis communautaire* as a fundamental basis of the legal order of the European Union. It encompasses the entire range of legislative acts, norms, and principles regulating the EU's activities, establishing the rules for the joint functioning of member states and candidates for accession.

Considering scholarly approaches, as well as the degree of development and integration of the EU's legal framework, the evolution of the concept of *acquis communautaire* in the EU is divided into three stages: the emergence of the concept of *acquis communautaire*; the expansion and formation of the concept of *acquis communautaire* in the EU; and the functioning and development of the concept of *acquis communautaire* in the EU.

Within these three stages, the historical development of the concept of *acquis communautaire*, its gradual expansion, and its impact on the European integration process are examined.

It is determined that the stage of the emergence of the concept of *acquis communautaire* is characterized by the establishment of the fundamental principles of the legal system of the European Communities and the creation of basic legal acts regulating economic cooperation. This period encompasses the formation of the foundational legal framework of the European Communities. The study concludes that, in the founding treaties of the European integration associations, the content of the «common heritage» (*acquis communautaire*) concept was not explicitly defined nor clearly codified at the initial stages of their adoption.

Characterizing the stage of expansion and formation of the concept of *acquis communautaire* in the EU, the article emphasizes its connection with the accession of new member states. This process led to the gradual expansion of the Union's legal framework and the harmonization of the legislation of new participants with the existing *acquis communautaire*. Particular attention is given to the transformation of the concept of *acquis communautaire* in the context of key EU treaties and its role in shaping the obligations of member states and candidate countries.

The stage of the functioning and development of the concept of *acquis communautaire* in the EU reflects its current state and role in ensuring the unity of the Union's legal system. It is highlighted that today, the concept of *acquis communautaire* forms the foundation of stability and consistency in integration processes, ensuring legal harmonization among member states and adapting to new challenges in areas such as digitalization, climate change, energy security, and human rights protection, addressing the current needs of the EU.

Key words: *acquis communautaire*, common heritage, European Union, legal standards, European integration.

Постановка питання. Концепція *acquis communautaire* є фундаментальною основою правової системи Європейського Союзу (далі – ЄС) та ключовим інструментом інтеграції держав-членів. Вона охоплює весь спектр законодавчих актів, норм

і принципів, що регулюють діяльність ЄС, визначаючи правила спільного функціонування держав-членів і кандидатів на вступ. Еволюція цієї концепції є не лише юридичним, а й політичним феноменом, що відображає динаміку внутрішніх і зовнішніх змін у ЄС.

З моменту заснування ЄС концепція *acquis communautaire* стала символом європейської єдності, забезпечуючи уніфікацію національних правових систем та інтеграцію нових учасників. З моменту заснування Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) у 1957 році, *acquis communautaire* пройшов складний шлях трансформації. Він постійно розширювався, включаючи нові сфери правового регулювання, зокрема екологічну політику, цифровізацію, захист персональних даних і боротьбу з кліматичними змінами. При цьому кожен новий етап розширення ЄС супроводжувався адаптацією концепції до специфічних національних і регіональних особливостей нових членів, що забезпечує баланс між інтеграцією та суверенітетом, відповідно необхідністю перегляду, адаптації та розширення змісту *acquis communautaire*.

Актуальність дослідження еволюції концепції *acquis communautaire* обумовлена сучасними викликами, зокрема геополітичними конфліктами, енергетичною кризою та необхідністю модернізації європейського законодавства. У цьому контексті важливо дослідити, як *acquis communautaire* сприяє збереженню правової гармонії та політичної стабільності у ЄС.

Метою наукової статті є аналіз еволюції концепції *acquis communautaire* в ЄС як основи правового порядку та інструменту інтеграції держав-членів. Дослідження спрямоване на розкриття історичних етапів розвитку цієї концепції, її адаптації до нових викликів і змін у внутрішній та зовнішній політиці ЄС, а також на визначення її ролі у забезпеченні правової гармонізації, розширенні Союзу та вирішенні сучасних геополітичних і соціально-економічних проблем.

Аналіз останніх публікацій. *Acquis communautaire* як унікальний правовий феномен вже тривалий час привертає увагу науковців, серед яких Т. В. Казік, Ю. В. Мовчан, В. І. Муравйов, Р. А. Петров, І. В. Суходубова, Д. І. Ткач, К. О. Трихліб, Є. О. Харитонов, І. В. Яковюк та інші. Однак питання, пов'язані з еволюцією концепції *acquis communautaire* у контексті діяльності ЄС, ставлять перед вітчизняною науковою спільнотою і законодавчими органами нові виклики. Це вимагає глибокого усвідомлення значення *acquis communautaire* для європейської правової системи та його потенційної ролі в удосконаленні українського законодавства.

Виклад матеріалу дослідження. Однією з ключових характеристик правопорядку ЄС є його заснування на концепції так званого «спільного доробку» (*acquis communautaire*). Ця концепція відіграє важливу роль у забезпеченні гомогенності правової системи ЄС, оскільки передбачає незмінність її основних елементів у процесі взаємодії з іншими суб'єктами міжнародного права. Завдяки цьому *acquis communautaire* гарантує цілісність правової системи Союзу та уніфіковане застосування права ЄС у всіх державах-членах [1].

Історичний досвід розвитку ЄС демонструє, що обсяг *acquis communautaire* постійно зростає та охоплює нові сфери у зв'язку з розширенням і розвитком компетенцій ЄС. Це, в свою чергу, пояснює відсутність чітко визначених меж цієї концепції. Існує чимало невизначеностей щодо визначення точного змісту актів ЄС, з якими повинно бути узгоджене законодавство країни, що прагне вступити до ЄС. Це пояснюється тим, що офіційне тлумачення таких актів надає виключно Суд ЄС, і внаслідок цього їх зміст може частково змінюватися. Країна, яка здійснює адаптацію свого законодавства, часто не має можливості оперативно відслідковувати такі зміни й своєчасно враховувати їх шляхом внесення відповідних коригувань у національне

законодавство. Водночас структури Євросоюзу не зобов'язані повідомляти про такі зміни. Це може призводити до розбіжностей між національними нормами та правом ЄС, що в підсумку знижує ефективність імплементації положень європейського права у внутрішній правопорядок держав [2, с. 43].

Еволюція концепції *acquis communautaire* в ЄС є невіддільною частиною процесу його розширення, який охоплює поступове приєднання нових держав-членів до європейської спільноти. З кожним новим етапом розширення ЄС стає не лише чисельнішим, а й значно різноманітнішим, адже об'єднує країни з унікальними історичними шляхами, культурними традиціями та політичними системами. Це розширення базується на фундаментальному принципі інтеграції, який спрямований на створення єдиного європейського простору миру, стабільності та процвітання. Приєднання нових країн вимагає від них адаптації до *acquis communautaire* – сукупності правових норм і принципів, що лежать в основі діяльності ЄС.

Розширення ЄС має стратегічне значення для зміцнення його політичної, економічної та соціальної ролі в глобальному контексті. Кожен етап розширення, починаючи з моменту створення Європейського економічного співтовариства, демонструє не лише прагнення країн до тіснішої співпраці, а й готовність ЄС адаптувати свої механізми та принципи до нових викликів. Таким чином, *acquis communautaire* постійно еволюціонує, враховуючи як внутрішню динаміку розвитку ЄС, так і змінні зовнішні обставини.

Аналіз еволюції концепції *acquis communautaire* у межах основних етапів розширення ЄС дозволяє простежити її роль у процесі європейської інтеграції. Розуміння історичного контексту цих розширень сприяє оцінці впливу *acquis communautaire* на формування спільних цінностей і принципів ЄС, а також на гармонізацію правових і політичних систем нових держав-членів. Це також дає можливість окреслити основні виклики, з якими стикається ЄС у процесі розширення, зокрема питання правової узгодженості, економічної конвергенції та збереження єдності в умовах зростаючої різноманітності.

Деякі вчені вважають, що можна виділити чотири етапи розширення ЄС та відповідно еволюції концепції *acquis communautaire* [3, 4], а саме: за сферою інтеграції та відповідними періодами. Так, можна говорити про сферу «зона вільної торгівлі» (1958–1967 рр.) – узгодження дій, гармонізація *acquis communautaire* у сфері сільського господарства; період утворення «Митного Союзу» (1968–1986 рр.) – реалізація принципів Митного Союзу супроводжувалася розширенням узгоджених дій та відповідного законодавства у сфері охорони навколишнього середовища, технологічного розвитку, наукових досліджень та валютно-фінансовій сфері; «Єдиний внутрішній ринок» (1987–1992 рр.) – згідно з Єдиним європейським актом (Угода від 17.02.1986) [5], який набув чинності 1 липня 1987 року, були внесені зміни до установчих договорів про європейські співтовариства – Договору про Європейське Співтовариство з вугілля та сталі (далі – Договір про ЄСВС), Договору про Європейське Економічне Співтовариство, установчого Договору про Європейське Співтовариство з атомної енергії. Зміни стосувались усунення перешкод для вільного переміщення товарів і факторів виробництва, впровадженню єдиної політики, яка охоплювала також соціальні та регіональні питання, транспорт і енергетику, розширення економічна інтеграція за рахунок поглиблення співробітництва у сферах зовнішньої та оборонної політики; «Економічний та валютний союз» (від 1993 р. і до сьогодні) – відповідно до Маастрихтського договору про Європейський Союз (1992 р.) [6] країни-учасниці домовились цілковито зберігати *acquis communautaire* та доповнювати його з огляду на те, якою мірою започатковані цим Договором політики та форми

співпраці потребуватимуть перегляду, щоб забезпечити ефективність механізмів та інституцій ЄС.

Існує думка, що розширення Європейського Союзу через сім етапів тісно пов'язане з еволюцією концепції *acquis communautaire*, адже кожен етап відображав як географічну, так і функціональну трансформацію правового поля ЄС [7, 8]. На перших двох етапах (I і II), коли основна увага була зосереджена на формуванні спільного ринку без елементів політичного союзу, *acquis communautaire* переважно охоплювало економічні норми та базові принципи співпраці. Ці правові напрацювання стали фундаментом для подальшого розвитку Союзу. Третій етап (III) знаменував собою початок формування єдиного внутрішнього ринку, а також перші спроби запровадити спільну зовнішню політику. У цей період *acquis communautaire* розширилося, включаючи правові акти та принципи, спрямовані на забезпечення свобод внутрішнього ринку: вільного руху товарів, послуг, капіталу і праці. Четвертий етап (IV) розширення відбувався у період, коли єдиний внутрішній ринок уже функціонував, проте залишалися невирішеними питання створення економічного та валютного союзу, спільної зовнішньої політики, безпеки, а також співробітництва у сфері юстиції. У цей час *acquis communautaire* зазнало суттєвого розширення через розвиток нових напрямів правового регулювання, зокрема в сфері правосуддя, внутрішніх справ і захисту прав людини. П'ятий етап (V) характеризувався розширенням Союзу на тлі завершення формування економічного та валютного союзу, а також значного прогресу в розбудові політичного союзу. Це вимагало гармонізації *acquis communautaire* із новими викликами, що виникали у сфері безпеки, оборони та зовнішньої політики. Останні етапи (VI і VII) розширення супроводжувалися реформуванням правової системи ЄС з метою інтеграції нових країн-членів. У цей період *acquis communautaire* стало інструментом, який забезпечував гармонізацію національного законодавства нових членів із європейськими стандартами. Це включало адаптацію правових норм у таких сферах, як екологія, енергетика, інновації та цифрова економіка.

Враховуючи вищенаведені підходи науковців, ступінь розвитку та інтеграції правової бази ЄС, слід виділити три етапи еволюції концепції *acquis communautaire* в ЄС: зародження концепції *acquis communautaire*; розширення та формування концепції *acquis communautaire* в ЄС; функціонування та розвиток концепції *acquis communautaire* в ЄС. Необхідно акцентувати увагу на тому, що всі етапи еволюції концепції *acquis communautaire* в ЄС супроводжуються адаптацією *acquis communautaire* до національного законодавства нової країни-учасниці ЄС.

Етап зародження концепції *acquis communautaire* характеризується формуванням фундаментальних принципів правової системи Європейських Співтовариств; створенням базових правових актів, що регулюють економічну співпрацю та охоплює період формування основ правової бази Європейських Співтовариств (Франція, ФРН, Італія, Бельгія, Нідерланди і Люксембург), починаючи з підписання Паризького договору (1951 р.) про створення Європейського об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС) [9] та Римських договорів (Договір про заснування Європейської Спільноти 1957 р.) [10], що започаткували Європейське економічне співтовариство (ЄЕС) і Євратом (Договір про заснування Європейської спільноти з атомної енергії). У цей період *acquis communautaire* концентрується на регулюванні економічної співпраці та створенні спільного ринку, що стало фундаментом для подальшої євроінтеграції [11, 12, 13].

Аналіз вищезгаданих установчих договорів про європейські інтеграційні об'єднання свідчить, що на початкових етапах їх укладення зміст концепції «спільного доробку» (*acquis communautaire*) не був чітко визначений та не мав однозначного нормативного закріплення. Правова система Європейських Співтовариств перебувала на

етапі формування, і основні принципи *acquis communautaire*, такі як пріоритет права ЄС та його пряма дія, ще не отримали свого сучасного оформлення. Замість цього увага приділялася переважно економічним аспектам інтеграції, створенню спільного ринку та забезпеченню вільного руху товарів, капіталу, послуг і робочої сили, що в подальшому стало основою для формулювання концепції «спільного доробку».

У своїх дослідженнях Р. А. Петров зазначає, що перше згадування про спільну правову спадщину ЄЕС, згодом відоме як *acquis communautaire*, відбулося на другій зустрічі лідерів держав-членів 18 липня 1961 року в Бад-Годесберзі (Німеччина), де обговорювалися перші кроки до зміцнення політичного співробітництва. У «доповіді Давіньйона» було наголошено, що держави-кандидати мають приєднатися до всіх політик і сфер діяльності ЄЕС, а також погодитися на участь у подальших ініціативах, спрямованих на поглиблення політичної інтеграції. Таким чином, прийняття *acquis communautaire* та участь у політичному співробітництві було закріплено як ключові умови вступу [14, 15].

Наступний етап розширення та формування концепції *acquis communautaire* в ЄС пов'язаний із приєднанням нових країн-учасниць ЄС, відповідно поступовим розширенням правової бази внаслідок приєднання нових країн-членів, гармонізацією законодавства нових учасників з існуючим *acquis communautaire*.

Вперше термін «*acquis communautaire*» було використано у зв'язку з процесом приєднання до Європейських Співтовариств Данії, Ірландії та Сполученого Королівства. Він з'явився в Консультативному висновку Комісії для Ради міністрів, датованому 1 жовтня 1969 року, що розглядав вимоги щодо вступу, висунуті Сполученим Королівством, Данією, Ірландією та Норвегією [2, с. 42].

У висновку Комісії ЄС від 29 травня 1979 року щодо вступу Греції до Європейських Співтовариств було детально роз'яснено поняття *acquis communautaire*. Комісія наголосила, що країна-член повинна беззастережно визнавати договори, їхні цілі, всі ухвалені рішення, а також обрані шляхи розвитку Співтовариств. Після вступу держави зобов'язані дотримуватися принципів прямої дії норм ЄС, пріоритету права ЄС над національним законодавством і забезпечення єдності його тлумачення [1].

При цьому, Суд ЄС роз'яснив, що держави-кандидати мають прийняти весь *acquis communautaire* як обов'язковий. Пізніше Суд уточнив, що *acquis communautaire* охоплює не лише юридично обов'язкові правові норми, а й рекомендації, політичні декларації та законодавчі ініціативи, які формують «м'яке» право (*soft law*) та впливають на правопорядок ЄС [16].

Відповідно до ст. 3 Договору про Європейський Союз (далі – Маастрихтський договір) [6] союз має єдину інституційну структуру, що забезпечує узгодженість та тяглість діяльності, спрямованої на досягнення його цілей, і водночас шанування та розвиток *acquis communautaire*. Маастрихтський договір, окрім створення економічного, валютного та політичного союзів, значно розширив *acquis communautaire*, включивши положення про європейське громадянство та соціальні права громадян ЄС. Зокрема, договір гарантував право брати участь у місцевих виборах у країні перебування, подавати петиції до Європейського парламенту та свободу подорожувати територією Союзу. Окрім цього, він поглибив співпрацю у сферах туризму, охорони здоров'я, освіти, культури та захисту прав споживачів. Усі ці напрями стали частиною спільної правової спадщини ЄС, обов'язкової для імплементації всіма державами-членами задля забезпечення єдності правового порядку ЄС.

Слід відмітити, що під час ратифікації Маастрихтського договору виникла колізія, яка вплинула на правовий механізм європейської інтеграції. Данія, Велика Британія та Ірландія поставили умовою ратифікації відмову від приєднання до окремих

положень договору (opt-out). Велика Британія, зокрема, не приєдналася до Соціального протоколу, єдиної валюти та Шенгенської угоди, Ірландія – до Шенгенської угоди, а Данія – до Шенгенської угоди, єдиної валюти, спільної оборонної політики, внутрішніх справ та юстиції, а також європейського громадянства.

Це створило прецедент, який поставив під сумнів принцип гомогенного розвитку *acquis communautaire*, що передбачає обов'язкове охоплення усіма нормами права ЄС усіх держав-членів. Попри це, договір водночас вимагав повного дотримання *acquis communautaire*, що заклало суперечність між його положеннями та практикою виконання [1].

У висновках Європейської Ради, ухвалених у Лісабоні 26–27 червня 1992 року, під час визначення умов і критеріїв членства в ЄС зазначено, що членство передбачає прийняття прав і обов'язків, які вже існують або можуть виникнути, у межах системи співтовариства та її інституційних рамок, відомих як *acquis communautaire*. До складу *acquis communautaire* входять: зміст, принципи та політичні цілі договорів, зокрема Маастрихтського договору; законодавство, прийняте для реалізації цих договорів; практика Суду ЄС; декларації та резолюції, ухвалені в рамках співтовариства; а також міжнародні угоди та домовленості між державами-членами, пов'язані з діяльністю співтовариства [17, с. 85].

Маастрихтський договір став основою для Амстердамського договору 1997 року та Ніццького договору 2001 року [1].

Амстердамський договір заклав новий етап у розвитку концепції *acquis communautaire*, розширивши її обсяг і закріпивши її фундаментальну роль у правовій системі ЄС. Однією з ключових змін стало перенесення частини питань з третього стовпа (співпраця у сфері юстиції та внутрішніх справ) до першого стовпа, що передбачало уніфікацію правил у таких сферах, як візова, імміграційна політика та притулок. Це зробило ці сфери невід'ємною частиною *acquis communautaire*, обов'язковою для імплементації всіма державами-членами. Договір також впровадив механізм «посиленої співпраці», який дозволив групам держав-членів рухатися вперед у рамках певних ініціатив навіть за відсутності загальної згоди. Хоча це забезпечило більшу гнучкість у розширенні інтеграції, воно водночас створило виклики для гомогенності *acquis communautaire*, оскільки не всі держави-члени брали участь у таких ініціативах. Важливим аспектом Амстердамського договору стало посилення уваги до прав людини, громадянських свобод і соціальних питань, що розширило *acquis communautaire* на ці напрями. Було закріплено принципи свободи, безпеки та правосуддя як основоположні для правопорядку ЄС. Крім того, договір підтвердив, що дотримання *acquis communautaire* залишається ключовою умовою вступу нових членів до ЄС. Це зміцнило його роль як основного критерію для розширення Союзу та підкреслило важливість його гармонійного застосування для забезпечення єдності правового простору ЄС. Таким чином, Амстердамський договір не лише розширив обсяг *acquis communautaire*, а й адаптував його до нових викликів, посилюючи його значення як фундаменту європейської інтеграції.

Ніццький договір, підписаний у 2001 році, мав на меті забезпечити готовність Європейського Союзу до масштабного розширення, зокрема включення країн Центральної та Східної Європи. У цьому контексті договір істотно вплинув на розвиток концепції *acquis communautaire*, підтвердивши її центральне місце в процесі інтеграції. Одним із основних завдань договору було закріплення принципу, згідно з яким усі держави-кандидати повинні прийняти *acquis communautaire* в повному обсязі як умову членства. Це стосувалося не лише імплементації чинного законодавства ЄС, але й готовності адаптуватися до майбутніх змін у правовій системі Союзу. У такий

спосіб договір гарантував правову гомогенність Союзу навіть після значного збільшення кількості його членів. Водночас Ніццький договір розширив можливості посиленої співпраці між державами-членами, що могло створити певну асиметрію у впровадженні *acquis communautaire*. Цей механізм дозволяв групам держав рухатися швидше в окремих сферах інтеграції, зокрема тих, де всі країни ще не були готові брати участь. Хоча це сприяло гнучкості Союзу, водночас це ставило виклики для цілісності *acquis communautaire*, адже певні сфери могли бути імplementовані лише частиною членів ЄС. Крім того, договір удосконалив інституційні механізми ЄС, що мало забезпечити ефективне управління після розширення. Було посилено роль кваліфікованої більшості в ухваленні рішень, що сприяло оперативності адаптації законодавства ЄС. Це, своєю чергою, вплинуло на швидкість оновлення *acquis communautaire* та його інтеграцію в правові системи держав-членів.

Лісабонський договір 2009 року [18] значно вплинув на еволюцію концепції *acquis communautaire*, закріпивши її як основу правової системи ЄС у контексті нової інституційної архітектури. Він розширив сферу дії *acquis communautaire* на нові політики, включно зі спільною зовнішньою політикою та безпекою, боротьбою зі змінами клімату, енергетичною безпекою та соціальною справедливістю. Також договір зміцнив роль Хартії основоположних прав ЄС, яка стала юридично обов'язковою, тим самим інтегруючи права людини та демократичні принципи в *acquis communautaire*. Це не лише посилює правову єдність Союзу, але й створило підґрунтя для адаптації *acquis communautaire* до майбутніх глобальних і регіональних викликів.

Характеризуючи **етап функціонування та розвиток концепції *acquis communautaire* в ЄС**, слід зазначити, що ця концепція пройшла складний еволюційний шлях від первісного формування правової бази Співтовариств до становлення як ключового елемента інтеграційного процесу. На початкових етапах *acquis communautaire* концентрувався переважно на економічних аспектах співробітництва, зокрема на створенні спільного ринку та гармонізації торговельних норм. Згодом його обсяг і сфери застосування суттєво розширилися, охопивши питання соціальної політики, захисту довкілля, внутрішньої безпеки, прав людини та інших ключових напрямів.

Еволюція *acquis communautaire* демонструє його гнучкість і здатність адаптуватися до нових викликів. Наприклад, включення положень Шенгенських угод у 1995 році свідчить про те, що зміст цієї концепції постійно оновлюється, тоді як деякі акти, що втратили свою чинність, виключаються. Це робить *acquis communautaire* не лише правовою, а й політичною категорією, яка забезпечує узгодженість правового простору ЄС. З іншого боку, не всі норми цього «спільного доробку» однаково важливі для кожної країни-кандидата, що виявляється під час переговорів про вступ.

Особливістю *acquis communautaire* є його розділення на внутрішній та зовнішній рівні. Внутрішній аспект формує основу правопорядку ЄС і є обов'язковим для всіх держав-членів, тоді як зовнішній варіюється залежно від рівня співпраці Союзу з третіми країнами. Угоди про асоціацію або партнерство часто передбачають зближення національного законодавства з нормами ЄС, але конкретний зміст цих вимог визначається під час переговорів. Це відображає гнучкість концепції, яка дозволяє адаптуватися до різних рівнів інтеграції [19, с. 80].

Поняття «*acquis communautaire*» широко використовується не лише у внутрішній, але й у зовнішній політиці ЄС, відіграючи ключову роль у процесі підготовки країн-кандидатів до вступу. Імplementація *acquis communautaire* є необхідною умовою для посилення економічного та політичного співробітництва між ЄС та іншими державами. У рамках Стратегії вступу до ЄС визначено так званий «критерій *acquis*», який

передбачає, що держави-кандидати можуть здобути членство в Союзі лише за умови повної імплементації та ефективного застосування *acquis communautaire* у національній правовій системі. Європейська комісія неодноразово закликала країни Центральної та Східної Європи прискорити цей процес у ході переговорів про вступ, наголошуючи на важливості дотримання цих вимог. На сьогодні *acquis communautaire* виступає основним інструментом гармонізації правових систем країн-кандидатів, таких як Сербія, Чорногорія та Північна Македонія, із законодавством ЄС. Прийняття європейських стандартів у сферах верховенства права, боротьби з корупцією, захисту прав людини та екології є ключовими вимогами для інтеграції України та Молдови у правовий простір ЄС.

Серед конкретних прикладів, які можуть ілюструвати етап функціонування та розвитку концепції *acquis communautaire* в Європейському Союзі у сучасних умовах, можна навести наступні.

Цифровізація та цифровий ринок. Єдиний цифровий ринок ЄС (Digital Single Market): Розвиток *acquis communautaire* у сфері цифровізації спрямований на створення єдиного цифрового простору, де діють спільні правила для електронної комерції, обміну даними та захисту персональної інформації. Наприклад, General Data Protection Regulation – GDPR [20], що регулювання гармонізує правила у всіх країнах-членах, що дозволяє вільний рух цифрових послуг і підвищує довіру споживачів; акт про цифрові послуги (Digital Services Act [21]) та Акт про цифрові ринки (Digital Markets Act [22]), що дозволяють регулювати діяльність великих онлайн-платформ та забезпечення прозорості цифрових послуг.

Зміна клімату та енергетична безпека. У 2021 році було остаточно розроблено набір політичних ініціатив, висунутих Європейською Комісією з загальною метою зробити Європейський континент кліматично нейтральним до 2050 року – Європейський зелений курс (European Green Deal) [23]. Європейське кліматичне законодавство встановлює чіткі юридичні зобов'язання для досягнення кліматичної мети ЄС – скорочення викидів парникових газів щонайменше на 55% до 2030 року, з перспективою кліматичної нейтральності до 2050 року. Країни ЄС також постійно вдосконалюють своє законодавство, аби відповідати цим зобов'язанням. Пакет ЄС “Fit for 55” є комплексним набором пропозицій щодо перегляду та оновлення законодавства, спрямованих на забезпечення узгодженості політики ЄС з кліматичними цілями [24].

Таким чином, *acquis communautaire* розвивався як гнучка система, яка поєднує стабільність правового доробку з його здатністю до змін. Його зміст охоплює не лише правові акти та судові рішення, але й політичні цілі, декларації та резолюції, що виходять за межі традиційного розуміння «права». Це робить *acquis communautaire* не лише юридичною базою функціонування ЄС, але й важливим інструментом для розширення, інтеграції нових країн та підтримання співпраці з третіми державами, залежно від їхніх особливостей та рівня взаємодії з ЄС.

Висновки. Історичні процеси становлення європейських інтеграційних об'єднань від Європейського Співтовариства з вугілля та сталі до сучасного ЄС відображають динаміку розвитку інтеграційних процесів та постійне удосконалення *acquis communautaire*. З кожним етапом розвитку ЄС відбувалося поглиблення співпраці серед його членів, а також формування нових інституційних структур, що сприяли більш ефективному функціонуванню ЄС та підтриманню правових стандартів. Ці історичні процеси показують значення *acquis communautaire* як основи єдності та стабільності правового порядку ЄС.

Основні етапи розширення ЄС свідчать про складний і багатогранний процес інтеграції нових членів, що включає не лише географічне розширення, але й гармонізацію

правової системи нових держав з *acquis communautaire*. Кожне розширення ЄС супроводжувалося змінами в правовому полі, що вимагали адаптації національних законодавств до європейських стандартів. Ці трансформації стали важливим чинником у розвитку механізмів співпраці та вишколу нових інституцій ЄС.

Вивчення еволюції концепції *acquis communautaire* крізь призму розширення Європейського Союзу має не лише теоретичну, а й практичну цінність. Воно дозволяє зрозуміти, як цей процес впливає на стабільність і розвиток регіону, а також які перспективи і ризики відкриваються перед ЄС у контексті майбутніх розширень. Це знання є ключовим для формування ефективної стратегії інтеграції нових держав і зміцнення європейського проекту загалом.

Аналіз еволюції концепції *acquis communautaire* є ключовим для подальших досліджень в контексті євроінтеграційних прагнень України. Розуміння основних аспектів європейського права та історичних етапів інтеграції ЄС дає змогу визначити оптимальні шляхи адаптації національного законодавства до стандартів ЄС. Це сприятиме успішній реалізації європейського курсу України та інтеграції у правовий простір ЄС, що, в свою чергу, підтримуватиме стабільність і розвиток держави в рамках європейської спільноти.

Формування комплексної та систематизованої правової бази є ключовою умовою ефективного функціонування Європейського Союзу, забезпечуючи правову єдність і сталість інтеграційних процесів. З часом *acquis communautaire* постійно розширювалося, охоплюючи нові сфери, зокрема політичну, економічну, екологічну, цифрову та соціальну, що дозволило адаптувати правову систему до сучасних викликів і потреб. Здатність ЄС оперативного реагувати на глобальні виклики, такі як економічні кризи, зміни клімату чи цифровізація, демонструє гнучкість та ефективність *acquis communautaire*.

Концепція *acquis communautaire*, що формувалася протягом десятиліть, відображає комплексний і динамічний підхід до правового регулювання в Європейському Союзі. Як свідчать офіційні документи, судові рішення та доктрини, термін *acquis communautaire* використовується в різних значеннях і охоплює ширший зміст, ніж просто «право Євросоюзу». До нього входять не лише договори, закони та постанови інститутів ЄС, але й декларації, резолюції, а також практика Суду ЄС, яка, хоча й не закріплена як формальне джерело права, відіграє важливу роль у правовій системі Союзу.

Список використаних джерел:

1. Європейське право: право Європейського союзу : підручник : у трьох кн. / за заг. ред. В. І. Муравйова. К. : Ін Юре, 2015 Кн. перша : Інституційне право Європейського союзу / В. І. Муравйов, О. М. Шпакович, О. М. Лисенко, О. В. Святун. К. : Ін Юре, 2015. 312 с. URL: https://fprk.in.ua/images/biblioteka/2bac_pravo/833-----1.pdf (дата звернення: 10.01.2024).
2. Яковюк В. І. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу: проблеми реалізації. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2021. Вип. 24. С. 37–49. URL: https://dSPACE.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/2036/1/Yakoviuk_37.pdf (дата звернення: 10.01.2024).
3. Толстов С. В. Процеси розширення ЄС в історичній ретроспективі. Європейські історичні студії. 2015. № 2. С. 118–136. URL: <http://eustudies.history.knu.ua/uk/sergij-tolstov-protsesy-rozshyrennya-yes-v-istorychnij-retrospektyvi/> (дата звернення: 10.01.2024).

4. Як і чому відбувається процес європейської інтеграції. URL: https://www.citizen.in.ua/photos/topic/f/20190906_144058_%D0%A2%D0%B5%D0%BC%D0%B0%206..pdf (дата звернення: 10.01.2024).
5. Єдиний європейський акт: Угода Європейського економічного співтовариства від 17.02.1986. URL: https://zakon.cc/law/document/read/994_028 (дата звернення: 10.01.2024).
6. Договір про Європейський Союз від 07.02.92. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/153773__595905 (дата звернення: 10.01.2024).
7. Пістракевич О. В. Розширення європейського союзу як процес поглиблення європейської інтеграції. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 20. С. 137–141. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/20_2014/31.pdf (дата звернення: 10.01.2024).
8. Рябінін Є. Етапи розширення ЄС: ретроспективний аналіз. *Зовнішні справи*. 2013. № 7. С. 12–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zovsp_2013_7_8 (дата звернення: 10.01.2024).
9. Treaty establishing the European Coal and Steel Community, 1951. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A11951K%2FTXT> (Last accessed: 11.01.2024).
10. Договір про заснування Європейської Спільноти від 25.03.57. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text (дата звернення: 10.01.2024).
11. The Foreign Policy of the European Union. URL: <https://international-relations-tourism.karazin.ua/themes/irtb/resources/ed294e396bc929513302f89cd9665195.pdf> (Last accessed: 11.01.2024).
12. Інформаційна довідка щодо історії розширення Європейського Союзу. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33206.pdf> (дата звернення: 10.01.2024).
13. Дір. І. Ю. Основні договори Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2024. Випуск 81: частина 3. С. 263–268. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/03/41-2.pdf> (дата звернення: 10.01.2024).
14. Конституційні акти Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору) / пер. Г. Друзенка та С. Друзенко, за загальною редакцією Г. Друзенка. К.: «К.І.С.», 2010. 536 с.
15. Петров Р.А. Еволюція поняття «acquis communautaire» в праві Європейського Союзу. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2012. № 4. С. 145–148. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/daa2f6cb-6a92-46fd-a67d-b87393f83d63/content> (дата звернення: 10.01.2024).
16. Рішення у справі C-259/95 «Європейський Парламент проти Ради» від 02.10.1997 (ECR, 1997, р. I-5313, para. 17) (дата звернення: 10.01.2024).
17. Трихліб К. О. Зміст та обсяг acquis communautaire. Теорія та практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 8 червня 2018 року / за ред. проф. Р. С. Мельника, відпов. ред. канд. юрид. наук Л. Ю. Малюга. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 84–87.
18. Лісабонська угода (договір про реформування Європейського Союзу). URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29057.pdf> (дата звернення: 10.01.2024).
19. Ткач Д. І. Поняття та сутність «acquis communautaire» у контексті дослідження процесу лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. 2020. № 38. С. 77–84.

20. Загальний регламент про захист даних (General Data Protection Regulation). URL: <https://www.gdpr.org.ua/> (дата звернення: 10.01.2024).

21. A Digital Single Market Strategy for Europe. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/568325/EPRS_BRI\(2015\)568325_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/568325/EPRS_BRI(2015)568325_EN.pdf) (Last accessed: 11.01.2024).

22. Regulation (EU) 2022/1925 of the European Parliament and of the Council of 14 September 2022 on contestable and fair markets in the digital sector and amending Directives (EU) 2019/1937 and (EU) 2020/1828 (Digital Markets Act). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/1925/oj/eng> (Last accessed: 11.01.2024).

23. Європейський Зелений курс: можливості та загрози для України: аналітичний документ. URL: <https://dixigroup.org/storage/files/2020-05-26/european-green-dealwebfinal.pdf> (Last accessed: 11.01.2024).

24. Fit for 55 package. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733513/EPRS_BRI\(2022\)733513_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733513/EPRS_BRI(2022)733513_EN.pdf) (Last accessed: 11.01.2024).